

بررسی و درمان بیماری‌های اخلاقی
از دیدگاه اسلام

مهمت سهراب پور

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
شناسه افزوده:
ه کتابشناسی ملی:

سهراب پور، همت، ۱۳۴۲ -
بررسی و درمان بیماری های اخلاقی از دیدگاه
اسلام
قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات
زمزم هدایت، ۱۳۹۴.
۱۷۶ س. (۱۴/۵ × ۲۱/۵) س. م.
۷۵۰۰۰ ریال، ۰-۳۹۳-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
فیبای مختصر
فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.mli.ir> قابل دسترسی است
پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)،
انتشارات زمزم هدایت
۳۸۹۴۸۰

پژوهشی و درمان بیماران اخلاقی

نویسنده: همت سهراب پور

چاپ: آبنوس ○ نوبت چاپ: اول ○ تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۴۴

شماره ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۶-۳۹۳

آدرس ناشر: قم، خیابان دورشهر، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱

فهرست

۱۳	پیش‌گفتار
۱۷	فصل اول: بیماری زحمت و حسادت
۱۸	تعریف حسادت
۱۹	منشأ و زمینه‌های حسادت
۱۹	۱. خبث باطن
۲۰	۲. عداوت و دشمنی
۲۰	۳. شهرت‌طلبی
۲۱	۴. بالا رفتن موقعیت رقیب
۲۱	۵. احساس ذلت
۲۲	۶. اعتراض به نظام هستی
۲۲	نکته‌های مهم
۲۳	علائم و نشانه‌های حسادت
۲۳	۱. ناآرامی و اضطراب
۲۴	۲. شادی و غمگینی بی‌جا
۲۵	۳. احساس گرفتگی از مقدرات الهی
۲۶	۴. رصد کردن موقعیت محمود
۲۶	آثار و پیامدهای حسادت
۲۶	۱. ضربه به روح و روان

۲۷	۲. شور بختی
۲۷	۳. رنج و ناآرامی
۲۸	۴. محرومیت از سیادت
۲۹	۵. فرسودگی جسم
۲۹	۶. نابودی ایمان
۳۰	راه‌های درمان بیماری حسادت
۳۰	۱. راه‌های علمی
۳۲	۲. راه‌های عملی
۳۵	فصل دوم: بیماری کینه‌توزی
۳۶	تعریف کینه‌توزی
۳۶	منشاء و ریشه کینه‌توزی
۳۷	علائم و نشانه‌های کینه‌توزی
۳۹	آثار و پیامدهای کینه‌توزی
۳۹	۱. دوری از مقام قرب
۴۰	۲. تاریک شدن روح و روان
۴۰	۳. سلب توفیق از خدمت‌گذاری
۴۱	۴. محرومیت از معاشرت با خوبان
۴۱	۵. افتادن در دام انحرافات
۴۳	۶. ایجاد فتنه و آشوب
۴۴	۷. عدم آسایش و آرامش
۴۴	راه‌های درمان بیماری کینه‌توزی
۴۷	فصل سوم: بیماری تعصب کور
۴۸	تعریف تعصب کور
۴۹	نمونه‌هایی از تعصب‌های کور
۴۹	نمونه‌ی اول
۴۹	نمونه‌ی دوم
۵۰	نمونه‌ی سوم

۵۱	منشاء و ریشه‌های تعصب کور
۵۱	۱. گرایش‌های غیرمنطقی
۵۱	۲. عدم روح حق‌طلبی
۵۲	۳. خودخواهی و خودپرستی
۵۳	آثار و پیامدهای تعصب کور
۵۴	راه‌های درمان بیماری تعصب کور
۵۵	۱. عادت به تفکر
۵۵	۲. تقویت ایمان و تقوا
۵۵	۳. عادت به گفت‌وگو
۵۶	۴. توجه به مضرات تعصب کور
۵۶	توضیح یک مسئله
۵۹	فصل چهارم: بیماری منازگی
۶۰	تعریف دنیازدگی
۶۰	علائم و نشانه‌های دنیازدگی
۶۱	۱. غفلت از خدا و آخرت
۶۲	۲. شیفتگی به امور مادی
۶۳	۳. ترجیح دنیا بر آخرت
۶۴	۴. تلاش انحصاری برای دنیا
۶۵	منشاء و ریشه‌های دنیازدگی
۶۵	۱. نشناختن حقیقت دنیا
۶۷	۲. عدم شناخت حیات اخروی
۶۸	۳. نشناختن مقام و جایگاه انسان
۶۹	راه‌های درمان بیماری دنیازدگی
۷۵	فصل پنجم: بیماری غجب و خودپسندی
۷۶	تعریف خودپسندی
۷۸	علائم و نشانه‌های خودپسندی
۸۱	آثار و پیامدهای خودپسندی

۸۱	۱. ندیدن عیوب خود
۸۲	۲. خودستایی
۸۳	۳. تکبر و خود بزرگ بینی
۸۳	۴. ناقص ماندن
۸۴	۵. عدم توجه به رحمت حق
۸۴	۶. ریا و خودنمایی
۸۵	۷. فاموش کردن گناهان
۸۵	۸. حبط اعمال نیک
۸۶	۹. زیاد شدن ناراضیان
۸۷	۱۰. سوچک شدن نزد خداوند
۸۷	راه‌های درمان بیماری خودپسندی
۸۷	راه اول
۸۸	راه دوم
۸۸	راه سوم
۸۹	راه چهارم
۸۹	راه پنجم
۸۹	راه ششم
۹۰	راه هفتم
۹۰	راه هشتم
۹۰	راه نهم
۹۱	راه دهم
۹۲	راه یازدهم
۹۳	فصل ششم: بیماری بدینی و سوءظن
۹۴	تعریف بدینی و سوءظن
۹۵	منشأ و ریشه‌های بدینی
۹۵	۱. قیاس به نفس
۹۶	۲. ضعف ایمان

۳.	خیث باطن.....	۹۶
۴.	ضعف نفس.....	۹۷
۵.	همنشینی با اشرار.....	۹۷
۶.	غرور و خودخواهی.....	۹۸
۷.	شیطان زدگی.....	۹۸
	آثار و پیامدهای بدینی.....	۹۹
۱.	مرد، گریزی.....	۹۹
۲.	نبودی عبادت.....	۱۰۰
۳.	ناآرامی.....	۱۰۰
۴.	عدم اعتماد متقابل.....	۱۰۰
۵.	برانگیختن دیگران شرارت‌ها.....	۱۰۱
۶.	خوشحال کردن شیطانات.....	۱۰۱
	راه‌های درمان بیماری بدینی.....	۱۰۲
۱.	اصلاح نفس.....	۱۰۳
۲.	پرهیز از شتابزدگی.....	۱۰۳
۳.	بدینی به خود.....	۱۰۴
۴.	توجه به زیان‌های بدینی.....	۱۰۵
۵.	حمل بر صحت کردن.....	۱۰۵
۶.	عدم عمل به مقتضای بدینی.....	۱۰۶
	نکته‌ها.....	۱۰۶
	بخش هفتم: بیماری تکبر و خود بزرگ‌بینی.....	۱۰۷
	تعریف تکبر.....	۱۰۷
	منشأ و ریشه‌های تکبر.....	۱۱۲
۱.	کم ظرفیتی.....	۱۱۲
۲.	احساس حقارت.....	۱۱۳
۳.	استغنا و بی‌نیازی.....	۱۱۴
۴.	غفلت از حقیقت خود.....	۱۱۵

- علائم و نشانه‌های تکبر..... ۱۱۶
- آثار و پیامدهای تکبر..... ۱۱۸
۱. افتادن از قلوب مردم..... ۱۱۸
۲. بی‌توجهی به خیر خواهی دیگران..... ۱۱۹
۳. کم شدن عقل و خرد..... ۱۲۰
۴. افتادن در باتلاق معصیت..... ۱۲۰
۵. رانده شدن از درگاه الهی..... ۱۲۱
۶. راه‌های درمان بیماری تکبر..... ۱۲۲
۱. شناخت عظمت خدا..... ۱۲۲
۲. برخلاف نفس عمل کردن..... ۱۲۳
۳. توجه به ذات کار..... ۱۲۴
۴. مطابقت با احکام الهی..... ۱۲۴
۵. عمل به دستورات شریعت..... ۱۲۴
- فصل هشتم: بیماری غفلت و بی‌خبری..... ۱۲۷
- تعریف غفلت و بی‌خبری..... ۱۲۸
- مصادیق غفلت و بی‌خبری..... ۱۲۹
۱. غفلت از خدا..... ۱۲۹
۲. غفلت از مرگ..... ۱۳۰
۳. غفلت از آخرت..... ۱۳۱
۴. غفلت از هدف خلقت..... ۱۳۲
۵. غفلت از نعمت‌های الهی..... ۱۳۴
- پیامدهای غفلت و بی‌خبری..... ۱۳۵
۱. ضایع کردن عمر..... ۱۳۵
۲. فریب خوردن..... ۱۳۶
۳. توجه به امور بیهوده..... ۱۳۷
۴. هواپرستی..... ۱۳۸
۵. تنزل در حد حیوانیت..... ۱۳۸

۱۳۹	راه‌های درمان بیماری غفلت
۱۴۰	۱. تفکر و اندیشه
۱۴۱	۲. مصاحب با آگاهان
۱۴۱	۳. مطالعه‌ی قرآن
۱۴۲	۴. رعایت تقوای الهی
۱۴۵	فصل نهم: بیماری عناد و حق‌گریزی
۱۴۶	تعریف عناد و حق‌گریزی
۱۴۶	عناد و حق‌گریزی از دیدگاه قرآن
۱۴۸	ریشه‌های عناد و حق‌گریزی
۱۴۸	۱. منفعت‌طلبی
۱۴۹	۲. عدم تفکر و تدبیر
۱۵۰	۳. محجوب شدن فطرت
۱۵۱	۴. تقلید کورکورانه
۱۵۲	۵. خود بزرگ‌بینی
۱۵۳	راه‌های درمان بیماری عناد و حق‌گریزی
۱۵۴	۱. اجتناب از مجادله
۱۵۴	۲. توجه به پیامدهای عناد
۱۵۴	۳. برخلاف نفس، عمل کردن
۱۵۵	۴. رجوع به استاد اخلاق
۱۵۷	فصل دهم: بیماری شهرت‌طلبی
۱۵۸	تعریف شهرت‌طلبی
۱۵۸	مراتب و درجات شهرت‌طلبی
۱۵۹	مرتبه اول
۱۵۹	مرتبه دوم
۱۵۹	مرتبه سوم
۱۶۰	مرتبه چهارم
۱۶۱	علائم و نشانه‌های شهرت‌طلبی

۱. خوشحال شدن از ستایش ۱۶۱
۲. غلبه انگیزه‌ی شهرت ۱۶۲
۳. تنفر از سرزنش ۱۶۲
- پیامدهای شهرت طلبی ۱۶۳
۱. عدم اخلاص در کارها ۱۶۳
۲. تقدم رضای خلق بر خالق ۱۶۳
۳. کم شدن نورانیت دل ۱۶۴
۴. ترک وظیفه الهی ۱۶۴
- راه‌های درمان بیماری شهرت طلبی ۱۶۵
- راه اول ۱۶۵
- راه دوم ۱۶۶
- راه سوم ۱۶۶
- راه چهارم ۱۶۷
- راه پنجم ۱۶۷
- توجه به چند نکته ۱۶۸
- کتابنامه ۱۷۱
- نمایه ۱۷۳
- آیات ۱۷۳
- احادیث ۱۷۵

پیش‌گفتار

آن‌چه در این کتاب به ابرپرداخته شده، شناخت بیماری‌های اخلاقی و روحی و راه‌های درمان آن بیماری‌ها با توجه به توصیه‌های قرآن و احادیث اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد.

همان‌گونه که برای معالجه بیماری‌های جسمی در علم پزشکی، اول با علائم و نشانه‌ها، نوع بیماری شناخته می‌شود و سپس با استفاده از داروی مناسب، آن بیماری درمان می‌گردد، در این کتاب نیز سعی شده ابتدا تعریفی از بیماری اخلاقی مورد نظر بیان و سپس علائم و نشانه‌های آن بیماری و بعد راه‌های درمان آن با توجه به آیات و احادیث، تبیین شود.

از آنجا که وجود انسان متشکل از جسم و روح است، بیماری‌های انسان نیز به بیماری‌های جسمی و روحی تقسیم می‌شود. علمی که عهده‌دار شناخت و درمان امراض جسمی است، «علم پزشکی» و علمی که عهده‌دار شناخت و درمان بیماری‌های روحی است، «علم اخلاق» نامیده می‌شود.

اصل وجود بیماری‌های روحی از نظر قرآن و شریعت اسلام، امری

مسلم و روشن است همان‌گونه که در قرآن به این امر تصریح شده و درباره‌ی منافقین می‌فرماید: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ و نیز دستوراتی که در آیات و روایات برای معالجه روح‌های بیمار رسیده، همگی بیانگر این واقعیت است که روح انسان نیز همانند جسم او، ممکن است بیمار شود همان‌گونه که امکان درمان در بیماری‌های جسمی وجود دارد، بیماری‌های روحی نیز قابل درمان می‌باشد.

البته فرقی بین شناخت بیماری‌های جسمی و بیماری‌های روحی وجود دارد. از آن این است که در بیماری‌های جسمی، انسان زودتر متوجه بیمار شدن می‌شود اما در بیماری‌های روحی ممکن است این کار دیرتر شناخته شود. حتی ممکن است تا آخر عمر، شخص دچار بیماری روحی باشد و خود متوجه نگردد، زیرا آدمی معمولاً به خاطر حب نفس و خودپسندی اش، انسان و عیوب نفسانی اش بر وی مخفی می‌ماند و به آسانی حاضر نمی‌شود خود را را شخصی معیوب و مریض قلمداد کند، درحالی‌که واقعیت چیز دیگری است.

امام علی علیه السلام می‌فرماید: جَهْلُ الْمَرْءِ بِعُيُوبِهِ بِنَظَرِهِ ذُنُوبِهِ

ناآگاهی انسان نسبت به عیوبش از بزرگترین کمالات اوست.

اگر انسان واقعاً خودخواهی اش کم کند و دست از غرور و خودپسندی بردارد، قطعاً عیوبش بر وی آشکار می‌شود و می‌تواند باطن خود را آن‌گونه که هست، بشناسد.

در هر صورت توجه به بیماری‌های روحی و درمان آنها امری ضروری و مهم می‌باشد، زیرا همان‌گونه که اگر در جسم انسان

بیماری‌ای ظاهر شد، مانع از رشد جسم می‌گردد و آن را به تباهی می‌کشاند، در بیماری‌های روحی نیز این‌گونه است و وجود امراض روحی، مانع از رشد و کمال روح و به فعلیت رسیدن استعدادهای ملکوتی‌اش می‌شود و شخص را به گرداب تباهی و فساد می‌کشاند.

یادآوری این نکته نیز بی‌فایده نیست که پیامدهای امراض روحی و اخلاقی، مراتب بیش از امراض جسمانی است، زیرا پیامدهای امراض روحی تا به حد ممکن است شخص را گرفتار عذاب الهی کند و او را از بهشت و نعمت‌های فی‌ال‌تصور آن محروم سازد و برای همیشه از درگاه خداوند براند، همان‌گونه که شیطان به خاطر بیماری روحی کبر و حسادت و خودپرستی به چنین بلیه‌ای گرفتار شد. اما نهایت بیماری جسمانی، مبتلا شدن به درد و نجات محدود و چند سالی‌دنیاست. پس شناخت بیماری روحی و درمان آن به مراتب مهم‌تر از درمان بیماری جسمی می‌باشد، گرچه هر انسانی می‌بایست به سلامت جسم هم فکر کند و در تحصیل آن بکوشد.

اگر انسان به درمان بیماری‌های اخلاقی و روحی خود پرداخت و روان خود را از رذایل اخلاقی پاک ننمود، قطعاً با حالت تنمائی و کدورت وارد عالم جاوید می‌شود و دچار فشارهای عالم قیامت خواهد شد و نعوذ بالله با حالت ظلمانی با خداوند ملاقات کرده و سعادت خود را با خطری بزرگ روبرو خواهد دید.

ممکن است گفته شود درمان بیماری‌های روحی، کاری غیرممکن است و یا بسیار دشوار است، زیرا از صفات ذاتی است و ذاتیات قابل تغییر نمی‌باشند، که البته این حرفی است غلط و بی‌معنا، بلکه اگر

شخص با استعانت از ذات پاک الهی و با اسلوب صحیح و به دستوراتی که در شریعت اسلام وارد شده، عمل نماید قطعاً می‌تواند خود را از هر نوع بیماری روحی نجات دهد. امید است این کتاب با همه معایبی که دارد، بتواند نسخه‌ی شفابخشی در این راستا قلمداد شود. (انشاء الله).

همت سهراب‌پور